

Handreiking

Gemeentelijke herindelingen en ENSIA

Juli 2025

Vereniging van Nederlandse Gemeenten

Nassaulaan 12

2514 JS Den Haag

070 373 83 93

info@vng.nl

juli 2025

Inhoud

1.	Inleiding en uitgangspunten.....	3
1.1.	Inleiding	3
1.2.	Uitgangspunten	3
2.	Verantwoording via ENSIA	4
2.1.	Suwinet.....	4
2.2.	DigiD.....	5
2.3.	BAG, BGT en BRO	6
2.4.	BRP en Reisdocumenten	6
2.5.	Overzicht stelsels	6
3.	Wijzigen ENSIA-coördinatorschap.....	7
4.	Antwoorden/rapportages vorige verantwoordingsjaar overnemen	7

VNG Realisatie

Nassaulaan 12
2514 JS Den Haag

Juni 2025

1. Inleiding en uitgangspunten

1.1. Inleiding

Deze handreiking is opgesteld ter ondersteuning van gemeenten die gaan fuseren en bevat punten waar gemeenten rekening mee moeten houden in het kader van het verantwoordingsproces ENSIA. Er wordt o.a. toegelicht wat de impact is en u krijgt informatie over het wijzigingsproces van de ENSIA-coördinatoren.

Heeft u na het lezen van de handreiking aanvullende vragen, neemt u dan contact op met VNG Realisatie (ensia@vng.nl). De procesbegeleiders beantwoorden uw aanvullende vragen.

1.2. Uitgangspunten

Als een gemeente fuseert, of wordt opgenomen in een al bestaande gemeente, kent de verantwoording via ENSIA specifieke aandachtspunten. Het uitgangspunt is dat de plichten van de op te heffen gemeente worden overgenomen door het bestuur van de nieuwe gemeente. In ENSIA verloopt de verantwoording na 1 januari 2025 nog via de entiteit van de dan al opgeheven gemeente.

In ENSIA blijven de gemeenten die per 1 januari 2026 ophouden te bestaan aanwezig tot 1 mei 2026. Dit is nodig om de verantwoordingsrapportages te kunnen downloaden en later weer te uploaden en aanleveren. Per 1 mei 2026 worden de oude gemeenten uit ENSIA verwijderd; de verantwoordingsrapportages van de oude gemeenten worden dan ondergebracht bij de nieuwe gemeente c.q. de gemeente waar de oude gemeente in wordt opgenomen.

Voorbeeld 1: Gemeente Y gaat op in gemeente X

Op 1 januari 2026 bestaat geen college en gemeenteraad meer van de gemeente Y. Alle stukken voor de verantwoording van de voormalig gemeente Y worden door het college van B&W van de gemeente X ondertekend. De dan opgeheven gemeente Y blijft administratief nog wel bestaan in ENSIA, totdat het gehele verantwoordingsproces is afgehandeld.

De upload van de verantwoordingsdocumentatie over 2025 (uiterlijke aanleverdatum 30 april 2026) verloopt in ENSIA nog met een inlog op de voormalig gemeente Y (met de verantwoordingsdocumenten ondertekend door het college van de gemeente X). Met de nieuwe openstelling van de vragenlijsten ENSIA per 1 juli 2026 is de voormalig gemeente Y niet meer zichtbaar in ENSIA.

Voorbeeld 2: Gemeenten X en Y gaan op in de nieuwe gemeente Z

Gemeente X en gemeente Y vormen per 1 januari 2026 een nieuwe gemeente Z. Op 1 januari 2026 bestaan geen colleges en gemeenteraden meer van de gemeente X en de gemeente Y. Dat is namelijk nu gemeente Z. Alle stukken voor de verantwoording van de voormalig gemeente X en de gemeente Y worden door het nieuwe college van B&W van de gemeente Z ondertekend. De dan opgeheven gemeenten X en Y blijven administratief nog wel bestaan in ENSIA, totdat het gehele verantwoordingsproces is afgehandeld.

De upload van de verantwoordingsdocumentatie over 2025 (uiterlijke aanleverdatum 30 april 2026) verloopt in ENSIA nog met een inlog op de voormalig gemeente X en de gemeente Y (met de verantwoordingsdocumenten ondertekend door het college van de nieuwe gemeente Z). De nieuwe gemeente Z wordt pas op 1 juli 2026 getoond in ENSIA; het eerste jaar waarin de nieuwe

gemeente zich gaat verantwoorden. Dat is het moment waarop de vragenlijsten voor de zelfevaluatie over 2026 ter beschikking worden gesteld. Met de nieuwe openstelling van de vragenlijsten ENSIA per 1 juli 2026 zijn de voormalig gemeenten X en Y niet meer zichtbaar in ENSIA.

2. Verantwoording via ENSIA

Wanneer een gemeente gaat fuseren heeft dit impact op de verantwoording via ENSIA. Hieronder wordt per verantwoordingsdomein aangegeven wat de impact is.

2.1. Suwinet

Gemeente Y gaat per 1 januari 2026 op in bestaande gemeente X

Gemeente X moet zich verantwoorden over 2025. Gemeente Y wordt vrijgesteld van de verantwoordingsplicht over Suwinet. Er hoeven voor gemeente Y geen vragen over het gebruik van Suwinet te worden beantwoord. Daaruit volgt dat voor gemeente Y geen collegeverklaring inclusief bijlage hoeft te worden opgesteld en ook geen assurance-opdracht hoeft te worden verstrekt en uitgevoerd. Gemeente Y vult dus ook geen vragenlijst in op het gebied van Suwinet.

Gemeenten X en Y gaan per 1 januari 2026 op in de nieuwe gemeente Z

De gemeente X en Y worden voor 2025 vrijgesteld van de verantwoordingsplicht over Suwinet en de nieuwe gemeente Z hoeft ook geen verantwoording af te leggen over de gemeenten X en Y waaruit zij is samengesteld. Er hoeven voor gemeenten X en Y geen vragen over het gebruik van Suwinet te worden beantwoord. Als gevolg hiervan hoeft er ook geen collegeverklaring (inclusief bijlage) te worden opgesteld en hoeft ook geen assurance-opdracht te worden verstrekt en uitgevoerd.

Let op: voor de nieuwe gemeente Z geldt per 1 januari 2026 de normale verantwoordingsplicht over het jaar 2026. Als in 2026 blijkt dat er tekortkomingen zijn geconstateerd in het eerste jaar van verantwoording van de gemeentelijke herindeling (in dit voorbeeld over het jaar 2026), dan wordt de eerste trede uit het interventieprotocol overgeslagen en wordt direct de tweede trede van het protocol toegepast. Dit is vastgelegd in het interventieprotocol van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW)¹.

¹ <https://bkwi.nl/standaarden/privacy-beveiliging/interventieprotocol-gevs-suwinet>

2.2. DigiD

Algemeen

Gemeenten die bestuurlijk heringedeeld worden en ophouden te bestaan, hoeven géén verantwoording af te leggen als de DigiD-aansluiting vóór 1 mei van het jaar *na* de gemeentelijke herindeling afgesloten wordt. In de zelfevaluatie ENSIA hoeft u geen DigiD-aansluitingen te verantwoorden.

Gemeente Y gaat per 1 januari 2026 op in bestaande gemeente X

Als de lopende contracten voor gemeente Y voor 1 mei van 2026 worden opgezegd, hoeft er geen verantwoording over die DigiD-aansluitingen te worden afgelegd. Er hoeft dan voor gemeente Y ook geen collegeverklaring (inclusief bijlage) te worden opgesteld en ook geen Assurance-opdracht te worden verstrekt en uitgevoerd.

Let op: Als de aansluitingen van gemeente Y *niet* per 1 mei zijn gedeactiveerd, kan Logius het college van gemeente Y gaan aanschrijven. Het risico bestaat dan dat de post niet aankomt en die aansluiting gedeactiveerd wordt. Als gemeente X een bestaand contract overneemt van gemeente Y, moet u contact opnemen met Logius voor afstemming over de aanlevering van de verantwoording. U kunt dit het beste doen met behulp van het op de website van Logius aangeboden contactformulier.

Als er een nieuw contract voor een DigiD-aansluiting wordt aangegaan door gemeente X, dan geldt voor die aansluiting het nieuwe aansluitingsregime (direct report audit binnen 2 maanden na activatiedatum – dat gaat buiten ENSIA om). De verantwoording over de nieuwe aansluiting in ENSIA vindt pas in het daaropvolgende verantwoordingsjaar plaats.

Gemeenten X en Y gaan per 1 januari 2026 op in de nieuwe gemeente Z

Als gemeenten X en Y opgaan in de nieuwe gemeente Z geldt dat, als de lopende contracten voor gemeenten X en Y voor 1 mei van 2026 worden opgezegd, er geen verantwoording over die aansluitingen hoeft te worden afgelegd. Gemeente X en gemeente Y hoeven geen collegeverklaring (inclusief bijlage) op te stellen en hoeven ook geen Assurance-opdracht te verstrekken en uit te voeren.

Wanneer er een nieuw contract voor een DigiD-aansluiting wordt aangegaan voor de nieuwe gemeente Z, dan geldt voor die DigiD-aansluiting het nieuwe aansluitingsregime (direct report audit binnen 2 maanden na activatiedatum – dat gaat buiten ENSIA om). De verantwoording over de nieuwe aansluiting in ENSIA vindt pas in het daaropvolgende verantwoordingsjaar plaats.

NB: Er zijn situaties mogelijk waarbij een bestaand contract van een DigiD-aansluiting wordt overgenomen door de nieuw op te richten gemeente. In de situatie waarin een bestaand contract wordt overgenomen door de nieuw op te richten gemeente dient u altijd contact op te nemen met Logius voor afstemming van aanlevering van de verantwoording. U kunt dit het beste doen met behulp van het op de website van Logius aangeboden contactformulier.

2.3. BAG, BGT en BRO

Bij een gemeentelijke herindeling blijft, voor de fuserende gemeenten die per 1 januari 2026 ophouden te bestaan, de verantwoordingsplicht over het laatste bestaansjaar aanwezig. De zelfevaluatie over de BAG, BGT en BRO moet voor die gemeenten in zijn geheel voor 1 januari 2026 in ENSIA worden ingevuld en ingeleverd. De afzonderlijke verantwoordingsrapportages moeten worden aangevuld en kunnen als bundel in het nieuwe college worden ingebracht. Daarbij kan gebruik gemaakt worden van een oplegnotitie waarin aan het college wordt uitgelegd wat specifieke aandachtspunten zijn. De rapportages moeten voorzien worden van de datum waarop zij in het college zijn behandeld en voor 30 april 2026 in hun oude omgeving worden geüpload en aangeleverd. De oplegnotitie hoeft niet in ENSIA te worden geüpload.

2.4. BRP en Reisdocumenten

Bij een gemeentelijke herindeling blijft, voor de fuserende gemeenten die per 1 januari 2026 ophouden te bestaan, de verantwoording over het laatste bestaansjaar voor BRP en Reisdocumenten aanwezig. De zelfevaluatie in de ENSIA BIO-vragenlijst 2025 in de ENSIA-tool moet in zijn geheel ingevuld en ingeleverd worden. De fuserende gemeenten worden uitgesloten van de steekproeven.

2.5. Overzicht stelsels

		Y wordt X		X en Y worden Z	
Stelsel	Vragenlijst	Vragenlijst beantwoorden	Verantwoordings rapportage	Vragenlijst beantwoorden	Verantwoordings rapportage
Suwinet	BIO-vragenlijst	X: Ja Y: Nee	X: Ja Y: Nee	X: Ja Y: Ja Z: N.v.t.	X: Ja Y: Ja Z: N.v.t.
DigiD	DigiD-vragenlijst	X: Ja Y: Nee ¹	X: Ja Y: Nee ¹	X: Nee ¹ Y: Nee ¹ Z: N.v.t.	X: Nee ¹ Y: Nee ¹ Z: N.v.t.
BRP/Reisdocumenten	BIO-vragenlijst	X: Ja Y: Ja	X: Ja ² Y: Ja	X: Ja Y: Ja Z: N.v.t.	X: Ja ² Y: Ja Z: N.v.t.
BAG/BGT/BRO	BAG/BGT/BRO-vragenlijst	X: Ja Y: Ja	X: Ja Y: Ja.	X: Ja Y: Ja Z: N.v.t.	X: Ja Y: Ja Z: N.v.t.

¹ Mits de aansluiting voor 1 mei 2026 wordt beëindigd.

² De verantwoording vindt niet via ENSIA plaats maar via de Kwaliteitsmonitor. RvIG plaatst de resultaten uit de zelfevaluatie zelf in de Kwaliteitsmonitor.

3. Wijzigen ENSIA-coördinatorschap

Op de ingangsdatum van de nieuwe gemeente moet voor de nieuwe gemeente een ENSIA-coördinator worden aangemeld. De aanmelding gaat via een webformulier op de website van VNG: https://formulieren.vngrealisatie.nl/Ensia_coordinator.

Als de ENSIA-coördinator ook de afwikkeling van de te fuseren/opgeheven gemeenten in ENSIA uitvoert, moet voor die gemeenten een wijziging van ENSIA-coördinator worden opgegeven. De gemeenten beschikken dan over dezelfde ENSIA-coördinator.

Zodra VNG Realisatie de aanmelding binnen heeft, krijgt de nieuwe ENSIA-coördinator toegang tot de ENSIA-tool en ontvangt deze voortaan de ENSIA-nieuwsbrief. Alle overige communicatie over ENSIA verloopt ook via de nieuwe ENSIA-coördinator.

4. Antwoorden/rapportages vorige verantwoordingsjaar overnemen

Als gemeente Y opgaat in een nieuwe gemeente Z, dan kan de ENSIA-coördinator van gemeente Z ervoor kiezen de antwoorden en opmerkingen van gemeente Y over te nemen. Deze zijn dan per 1 juli van het nieuwe verantwoordingsjaar bij de nieuwe vragenlijsten terug te zien in de kolommen 'Antwoord vorig jaar' en 'Opmerking vorig jaar'. Ook de rapportages van gemeente Y zullen zichtbaar zijn voor gemeente Z in een apart menu 'Fusies'.

Als gemeente Y opgaat in een bestaande gemeente X, dan kan de ENSIA-coördinator van gemeente Z ervoor kiezen de antwoorden en rapportages van gemeente X inzichtelijk te houden. Deze zijn dan per 1 juli van het nieuwe verantwoordingsjaar in het menu 'Fusies' terug te zien. In de nieuwe vragenlijst blijft gemeente W de eigen antwoorden en opmerkingen zien in de kolommen 'Antwoord vorig jaar' en 'Opmerking vorig jaar'.

Het Beheerteam ENSIA zal de ENSIA-coördinator vragen om keuzes te maken over het al dan niet overnemen van de gegevens. Geadviseerd wordt om van de gemeenten die ophouden te bestaan voor die tijd een export te maken van alle ingevulde vragenlijsten zodat deze niet verloren gaan.